

Metodica predării istoriei

UNELE ASPECTE METODICE ALE UTILIZĂRII LUCRĂRILOR CLASICILOR MARXISM-LENINISMULUI ȘI DOCUMENTELOR P.C.R. ÎN PREDAREA ISTORIEI PATRIEI

IOAN CIMPEANU

Dacă toate disciplinele cuprinse în planul de învățămînt contribuie la realizarea educației comuniste a tineretului, istoriei — obiect cu pondere sporită în procesul formativ-educativ — îi revin sarcini majore în pregătirea viitorilor cetățeni ai patriei noastre. Profesorul de istorie are o mare responsabilitate. Succesul lui este determinat de modul în care stăpînește obiectul ce-l predă, de găsirea celor mai adecvate căi și forme de muncă didactică. Dar, înainte de toate, trebuie să-și cunoască scopurile ce le urmărește prin predarea istoriei, gîndindu-se apoi la partea lui de contribuție, în vederea realizării educației multilaterale a elevilor. Cu cît va înțelege mai amplu și mai clar scopul educativ al predării istoriei, cu atît va avea rezultate mai bune în activitatea sa instructiv-educativă. Profesorul trebuie să fie atent la particularitățile de vîrstă ale elevilor, să cunoască metodele și procedeele specifice predării acestui obiect, pentru a-și atinge pe deplin obiectivele propuse. Prin urmare, istoria are menirea să contribuie în cel mai înalt grad la formarea concepțiilor înaintate, a profilului moral-politic al tinerei generații.

Ținînd seama de importanța studierii operelor clasicilor marxism-leninismului și a documentelor de partid, pentru fundamentarea științifică în orice domeniu de cercetare, studierea și predarea istoriei nu poate fi concepută fără aprofundarea acestor lucrări de bază. Ele constituie o călăuză în pregătirea și în activitatea de predare a profesorului. Studiul sistematic și permanent al operelor clasicilor marxism-leninismului și al documentelor de partid constituie pentru profesor condiția hotărîtoare pentru a putea predă cu succes istoria. În operele clasicilor marxism-leninismului găsim referiri privitoare la cele mai importante evenimente istorice. Documentele P.C.R. aplică în mod creator această învățătură la specificul țării noastre, la particularitățile ei istorice. Iată de ce, în predarea istoriei nu trebuie să ne mărginim numai la studierea faptelor și fenomenelor, ci să lămurim cauzele apariției și dezvoltării lor, particularitățile, să-i facem pe elevi să înțeleagă legile dezvoltării fenomenelor istorice.

În cursul experimentării utilizării lucrărilor clasicilor marxism-leninismului și a documentelor de partid la anul IV de liceu, oră de oră, în ordine cronologică, în decursul a doi ani consecutiv, am apelat mereu la cunoștințele elevilor însușite la orele de socialism și filozofie, ceea ce a înlesnit mult studierea, dezbaterea și interpretarea unor teze din lucrările clasicilor marxism-leninismului și din documentele de partid. Elevii au înțeles valoarea documentară, științifică a acestor lucrări, recurgînd la conținutul tezelor, pasajelor, fragmentelor studiate, pentru

a-și argumenta răspunsurile date*. Din materialul selecționat și utilizat în experimentul aplicat, cuprinzând un volum bogat, pentru fiecare lecție în parte, ne limităm doar la prezentarea unor aspecte semnificative, fără a parcurge toate lecțiile în ordine cronologică.

Pentru obținerea unor rezultate bune, pe măsura eforturilor depuse, este necesară respectarea unor norme de ordin metodic :

— pasajele utilizate să fie în directă legătură cu conținutul lecției, să nu apară ca o parte suplimentară, ci să se contopească organic cu conținutul de idei expus ;

— lecția să nu fie supraîncărcată cu prea multe citate, fiind alese doar cele mai semnificative ;

— dacă fragmentul redă mai clar o idee, un argument științific, să fie citit, înlocuind o parte din expunere ;

— în utilizarea lui să se țină seama de obiectivele urmărite într-un moment sau altul al lecției ;

— să se ceară elevilor să facă mereu asocieri cu cunoștințele dobândite anterior, fără a neglija legătura cu actualitatea ;

— să nu se pretindă elevilor memorizarea unor fragmente, ci utilizarea conținutului lor, ca argument științific ;

— lucrările și documentele din care se citează să fie nemijlocit prezentate elevilor, intuite în fața clasei și recomandate pentru studiu ;

— citirea să se facă expresiv, clar, cu intonația, cadența și ritmul necesare concentrării atenției elevilor.

Lucrările classicilor marxism-leninismului, la care am apelat mai mult, sînt : Fr. Engels, *Rolul muncii în procesul de transformare a maimuței în om, Originea familiei, a proprietății private și a statului, Decăderea feudalismului și ridicarea burgheziei, Războiul țărănesc german* ; K. Marx, *Capitalul, Însemnări despre români* ; Marx-Engels, *Manifestul Partidului Comunist* ; V. I. Lenin, *Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului, Statul și revoluția, Lenin despre România, Despre stat*.

Dintre documentele P.C.R. am folosit următoarele : Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la marea adunare populară din Capitală — 150 de ani de la mișcarea revoluționară condusă de Tudor Vladimirescu*, 20 august 1971 ; *120 de ani de la Revoluția de la 1848 — Cuvîntare la adunarea populară din Capitală*, 29 iunie 1968 ; *O jumătate de secol de la marea epopee națională a Mărăștilor, Cuvîntare la adunarea populară consacrată aniversării bătăliilor de la Mărăști, Mărășești și Oituz*, 12 august 1967 ; *Expunere la ședința jubiliară a Marii Adunări Naționale consacrată sărbătoririi semicentenarului unirii Transilvaniei cu România*, 23 noiembrie 1968 ; *Cuvîntare la sesiunea jubiliară a Marii Adunări Naționale consacrată celei de a XXV-a aniversări a eliberării patriei de sub jugul fascist* ; *Congresul al X-lea al P.C.R.* ; *Semicentenarul glorios al P.C.R. Expunere la adunarea solemnă din Capitală*, 7 mai 1971 ; *Expunere cu privire la Programul P.C.R. pentru îmbunătățirea activității ideologice, ridicarea nivelului general al cunoașterii și educației socialiste a maselor, pentru așezarea relațiilor*

* În funcție de particularitățile de vîrstă, de conținutul programelor analitice, lucrările classicilor marxism-leninismului și documentele de partid au fost utilizate și la alte clase, selectîndu-se materialul adecvat vîrstei și puterii de înțelegere a elevilor.

în societatea noastră pe baza principiilor eticii și echității socialiste și comuniste, 3 noiembrie 1971 ; Cuvîntare la adunarea festivă consacrată aniversării semicentenarului Uniunii Tineretului Comunist, 1972 ; Raport la Conferința Națională a partidului din 19—21 iulie 1972 ; Cuvîntare la adunarea festivă consacrată aniversării a 80 de ani de la crearea partidului politic al clasei muncitoare din România, 30 martie 1973 ; Cuvîntările rostite la Adunările populare de la Iași, Blaj și București, consacrate aniversării a 125 de ani de la revoluția din 1848 (mai, iunie 1973) ; Hotărîrea plenarei C.C. al P.C.R. din 18—19 iunie 1973 cu privire la dezvoltarea și perfecționarea învățămîntului în Republica Socialistă România ; Cuvîntare la ședința comună a Comitetului Central al Partidului Comunist Român, a Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale și a Consiliului de Miniștri, 13 iulie 1973. Cuvîntare la sesiunea jubiliară a Marii Adunări Naționale consacrată celei de a XXX-a aniversări a eliberării României de sub dominația fascistă, 22 august 1974 ; Directivele Congresului al XI-lea al Partidului Comunist Român cu privire la planul cincinal 1976—1980 și liniile directe ale dezvoltării economico-sociale a României pentru perioada 1981—1990.

Materialul documentar prezentat se include în lecții de diferite tipuri (de dobîndire a noilor cunoștințe, de verificare, de recapitulare, de formarea priceperilor și deprinderilor) în care se utilizează felurite metode (expunere, conversația combinată, etc.) și procedee.

După locul în care se desfășoară și în funcție de care metodele și procedeele cunosc variate forme, activitățile la istorie se desfășoară : în clasă, în cabinetul de științe sociale și în afara clasei.

1. În clasă*, în cadrul lecției obișnuite, materialul documentar amintit poate servi ca punct de plecare în expunerea noilor cunoștințe în lecție, poate însoți expunerea profesorului, integrînd în lecție un pasaj pentru o argumentare științifică, oglindind o concluzie finală, trăsătura unei epoci, a unui fenomen social-istoric, poate fi folosit la fixarea cunoștințelor și mai poate servi, în cadrul lecțiilor de recapitulare, ca element nou care să lărgescă orizontul de cunoștințe al elevilor, să îmbogățească conținutul de idei recapitulat.

a) Ca punct de plecare în prezentarea unei epoci, în cadrul lecției „Țările române în prima jumătate a secolului al XVIII-lea“, servind la caracterizarea domniilor fanariote s-a folosit pasajul : „Cîrmuirea fanarioților a fost totdeauna dezastruoasă Principatelor. Darurile prin care domnul dobîndea ridicarea în scaun trebuiau acoperite prin taxe stoarse de la supușii săi. Suferințele acestora erau înfățișate Divanului și Divanul își avea, în vremea aceea de corupție și de decădere, motivele sale să se arate totdeauna dispus a le acorda ușurarea pe care le-o procura o schimbare de domnie“¹. Cu ajutorul elevilor s-au sistematizat, apoi, trăsăturile caracteristice ale acestei epoci : obligațiile țării față de Poartă, instabilitatea domniilor, suferințele maselor, etc. Nu s-a omis contribuția unor domnitori care, prin reformele aplicate, — ca urmare a cerințelor etapei istorice, a luptei maselor — au favorizat dezvoltarea economică și socială a țării.

* Este vorba de folosirea vechii săli de clasă, amenajată pe baza unor elemente ale indicațiilor metodice pentru Cabinet, unde acesta lipsește.

¹ K. Marx, *Insemnări despre români*, Edit. Academiei, București, 1964, p. 173, 115—116 ; 171—172.

rilor române. Plecînd de la o argumentare științifică, s-au putut sistematiza cu elevii elementele de bază ale acestei etape, eliminînd datele neesențiale și supraîncărcarea. Același procedeu s-a aplicat și la „Problema continuității daco-romane“, atunci cînd li s-a prezentat elevilor organizarea social-economică în timpul migrațiunii popoarelor. Predarea a început cu un pasaj din „Capitalul“ lui K. Marx², care redă foarte plastic modul de organizare a obștilor teritoriale, formă predominantă în care trăia populația agricolă și păstorească din stînga Dunării. „Așa stăteau lucrurile în provinciile românești. Modul lor de producție inițial era bazat pe proprietatea comună, dar nu proprietatea comună în forma ei slavă, și cu atît mai puțin în cea hindusă. O parte a pămîntului era cultivat ca proprietate privată liberă, de către membrii obștei pe cont propriu, altă parte a lui — ager publicus — era cultivată de toți împreună. Produsele acestei munci în comun serveau în parte ca fond de rezervă pentru anii cu recoltă proastă sau alte întîmplări neprevăzute, în parte ca tezaur public pentru acoperirea cheltuielilor războiului și ale cultului, precum și a altor cheltuieli ale comunei“. Elevii au înțeles sensul modului de producție inițial, bazat pe proprietatea comună, deosebită de forma proprietății comune slave sau hindusă. Procedeu poate fi aplicat și la alte lecții.

b) În cele mai multe cazuri, citatele semnificative însoțesc expunerea profesorului, integrîndu-se organic în lecție. Dar și în acest caz sînt posibile două procedee : citirea și comentarea citatului cu elevii, primul procedeu ; multiplicarea fragmentului (citatului) pus la îndemîna fiecărui elev — solicitîndu-i apoi pe ei să interpreteze și să distingă ideile esențiale din conținutului lui, ajungînd la sistematizarea elementelor caracteristice, prin „descoperire“ — al doilea procedeu. Acesta din urmă a suscitât mult interes în rîndul elevilor, a devenit antrenant. Primul procedeu, folosit la mai multe lecții, s-a concretizat prin următoarele :

La lecția „Formarea și dezvoltarea voievodatului Transilvaniei“, în ultima parte tratînd problema invaziei tătare și consecințele ei, s-a inclus în expunere următorul pasaj : „...a prăda li se pare mai ușor, chiar mai onorabil decît a dobîndi prin muncă. Războiul care înainte se purta numai pentru a răzbuna năvălirile sau pentru mărirea teritoriului devenit 'insuficient se poartă acum numai în vederea prăzii și expedițiile de pradă devin o îndeletnicire permanentă“³. Citatul caracterizează elocvent expedițiile de pradă care au frînat procesul de dezvoltare a societății pe teritoriul patriei noastre. La lecția intitulată „Dezvoltarea culturii în secolele XVII și XVIII“ referitor la Transilvania, vorbind despre ideea unității poporului român, s-au redat afirmațiile lui Marx „...în timp ce limba română era înăbușită în Principate, românii din Transilvania păstrau cu fidelitate graiul străbunilor... Printre reprezentanții școlii românești din Transilvania cei mai însemnați sînt : Iorgovici (în special gramatic), Țichindeal (fabulist), Petru Maior (despre originea românilor), Șincai și Samuel Clain. Transilvania a deschis calea scriitorilor Moldo-Valahiei“⁴. Concluzia este

² K. Marx, *Capitalul*, vol. I, ed. 2, p. 253.

³ Fr. Engels, *Originea familiei, a proprietății private și a statului*, în Marx și Engels, *Opere*, vol. 16, p. I p. 140.

⁴ K. Marx, *Însemnări despre români*, loc. cit.

elocventă. Comentînd pasajul dat, elevii au înțeles contribuția școlii românești din Transilvania la deșteptarea conștiinței naționale.

Dorind să sublinieze cu mai multă convingere rolul maselor în revoluție, am introdus, în cadrul lecției „Revoluția din 1848 în Țara Românească, un pasaj din Lenin : „Revoluțiile sînt sărbătoarea celor subjugăți și exploatați. Nicio dată masa poporului nu este în stare să fie un făuritor atît de activ al unor noi rînduiri sociale ca în timpul revoluției. În astfel de vremuri poporul este în stare să facă minuni“⁵. La lecția „România între 1900—1914“, am citit un fragment din Lenin, cu aprecieri pozitive la adresa guvernului român, care a acordat azil politic marinarilor de pe vasul „Potemkin“, în anul 1905 : „Cît privește guvernul român, el a procedat just ignorînd cererea de a considera pe matrozii răsculați drept delincvenți de drept comun. Ceea ce, de altfel, era și de așteptat de la guvernul unei națiuni care se respectă. Guvernul român a dat dispoziții să nu se dea vasului „Potemkin“ nici provizii, nici cărbuni, dar totodată a adus la cunoștința celor 700 de matrozi ai vasului că, dacă vor debarca pe țărmul românesc, vor fi considerați doar ca dezertori străini“⁶. Procedul s-a aplicat și la alte lecții.

În lecția „Participarea României la primul război mondial“, apreciind eroismul ostașilor români în luptele purtate, recunoștința întregului popor pentru sacrificiile aduse, s-a continuat cu citirea fragmentului : „Ne plecăm cu venerație în fața eroilor națiunii, în fața celor care nu și-au precupețit viața pentru a asigura libertatea și progresul poporului român, care au pus, la timpul lor, o piatră la temelia mărețului edificiu pe care îl înălțăm astăzi pe meleagurile României socialiste. Fie ca memoria celor ce au căzut la Mărăști, Mărășești și Oituz, oprind cu pieptul lor armatele imperialismului german, să trăiască veșnic în conștiința poporului, îmbărbătîndu-l întotdeauna în lupta pentru binele și prosperitatea Republicii Socialiste România“⁷.

Cel de al doilea procedeu a fost nou pentru elevi. Deoarece ei nu dispuneau de materialul documentar, acesta a fost multiplicat și împărțit elevilor, înainte de expunerea lecției noi. După cîteva minute de studiu individual, la întrebările puse, elevii au recitat frazele cu ideile solicitate, care au fost notate pe tablă. Așa s-a procedat la predarea lecției „Războaiele balcanice“, stabilind cu exactitate caracterul lor, atitudinea burgheziei și a proletariatului din Peninsula Balcanică față de război, urmările lui, etc.⁸ S-a manifestat o participare vie și activă din partea elevilor.

c) Unele citate din lucrările clasicilor marxism-leninismului și din documentele P.C.R. sintetizează caracteristicile unei epoci, ale unui fenomen istoric, înlocuind cu mult succes concluziile pe care le-ar trage profesorul. De aceea, în momentul fixării cunoștințelor, se utilizează în numeroase lecții. Astfel, caracterizînd ultimul val al popoarelor migratoare și jaful tătarilor, s-a subliniat starea de înapoiere a acestora prin citatul „orice cotropire de către un popor mai

⁵ V. I. Lenin, *Opere*, vol. 9, Buc. ESPLP, 1955, pag. 97.

⁶ *Lenin despre România*, Ed. pol. București, pag. 8—9, 16—17.

⁷ Nicolae Ceaușescu, *O jumătate de secol de la marea epopee națională a Mărășeștilor, Cuvîntare la adunarea populară consacrată aniversării bătăliilor de la Mărăști, Mărășești și Oituz*, 12 august 1967, în *România pe drumul desăvîșirii construcției socialiste*, vol. II, Edit. politică, București, 1968, pag. 465—466.

⁸ *Lenin despre România*, p. 16—17.

înapoiat stînjenește, se înțelege, dezvoltarea economică și nimicește numeroase forțe de producție”⁹. Ia fel s-a procedat la lecția „Răscoala condusă de Horia, Cloșca și Crișan”, încheind aprecierile cu privire la personalitatea lui Horia astfel : „Horia a devenit eroul povestirilor populare și simbolul renașterii Daciei”¹⁰. Făcînd o permanentă legătură cu prezentul, concluziile privitoare la „Anul revoluționar 1848 în țările române” s-au încheiat cu citatul : „În epoca orînduirii socialiste s-a înfăptuit principiul domniei poporului în stat, s-a realizat profeția atît de îndrăzneață a lui Nicolae Bălcescu, care visa la o vreme cînd poporul să nu mai aibă stăpîni pe cap. Astăzi, toți cei ce muncesc de la orașe și sate, cu brațele și cu mintea, sînt adevărați stăpîni ai avuției naționale, ai tuturor bunurilor pe care le creează prin efortul lor constructiv”¹¹.

d) La lecțiile de recapitulare organizate la sfîrșit de capitol, trimestru sau la cele de generalizare și sistematizare, de la sfîrșitul anului școlar, lucrările clasicele marxism-leninismului și documentele P.C.R. sînt de un real folos pentru a aduce elementul înnoitor, caracteristic acestor tipuri de lecții. În lecția intitulată „Politica externă a Moldovei de la întemeiere pînă la 1600”, s-a întocmit un tabel sinoptic care a cuprins : domnitorii, anii domniei, lupte, data, urmările. Vorbînd despre victoria de la Vaslui, obținută de oștirea condusă de Ștefan cel Mare, s-au citit elevilor aprecierile lui Marx în care este reliefat patriotismul acestei armate : „...armata moldovenească (compusă din 40.000 de oameni slab înarmați, țărani care fuseseră luați aproape direct de la plug, 5000 de soldați unguri... și 2000 de polonezi) deși mult mai slabă decît cea turcească, a zdrobit-o complet ; numai puțini turci au scăpat cu viață ; au fost omorîte patru pașale, au fost capturate 100 de steaguri”¹². Din acest citat, ca și din alte mărturii ale timpului, rezultă spiritul de jertfă și vitejia poporului, patriotismul de care erau cuprinse masele, în lupta împotriva cotozirii otomane. La lecția de recapitulare „Răscoale țărănești pe teritoriul patriei noastre în orînduirea feudală”, pe baza unui tabel sinoptic, cuprinzînd : denumirea răscoalei, data, cauze, conducători, lupte, urmări, importanță, s-au îmbogățit cunoștințele elevilor cu unele precizări făcute de Engels¹³, privitoare la răscoala din 1514. Elementul nou în lecțiile de recapitulare, pe lîngă faptul că sporește elementele de cultură generală, suscită mult interes din partea elevilor, stîrnește, totodată, dorința de a parcurge singuri paginile lucrărilor recomandate.

2. Cabinetul de științe sociale oferă cadrul prielnic desfășurării lecțiilor, mai ales celor privitoare la epoca modernă și contemporană a României. Elevii au la dispoziție documentele de partid, într-un număr sporit de exemplare, precum și cele mai multe opere ale clasicele marxism-leninismului, pe care le pot consulta imediat. Avantajul pentru profesor constă în faptul că nu se mai preocupă de multiplicarea materialului și nu este nevoit să restrîngă fragmentul,

⁹ Fr. Engels, *Anti-Dühring*, Buc., 1955, pag. 202.

¹⁰ K. Marx, *Insemnări despre români*, loc. cit.

¹¹ Nicolae Ceaușescu, „120 de ani de la revoluția de la 1848”, *Cuvîntare la adunarea populară din capitală*, 29 iunie 1968, în *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. III, București, Ed. politică, 1969, pag. 300.

¹² *Arhiva Marx-Engels*, vol. III pag. 203 ; apud *Istoria României*, vol. II, red. acad. A. Oșetea et al., Editura Academiei, 1962, p. 514.

¹³ Fr. Engels, *Războiul țărănesc german*, în Marx-Engels, *Opere*, vol. VII Edit. politică, 1960 pag. 399—400.

elevii avînd întreg documentul la dispoziție. Și în final, cabinetul oferă noi surse de documentare, de informare științifică : seturi de planșe, diagrame, date statistice, hărți, folosite în mare măsură și la lecțiile de filozofie, socialism științific și economie politică. În acest cadru, propice predării istoriei, se poate face apel la cunoștințele însușite de elevi la celelalte discipline din cadrul științelor sociale, făcîndu-se astfel, în mod fericit, corelarea între diferitele obiecte de învățămînt.

Printre lecțiile organizate în cabinetul de științe sociale, în care s-au folosit documentele de partid, menționăm următoarele : Industrializarea socialistă a țării, Transformarea socialistă a agriculturii, P.C.R. forța politică conducătoare a națiunii noastre, Congresul al X-lea al P.C.R.

La fiecare lecție în parte, cu ajutorul documentelor de partid, s-au subliniat ideile care călăuzesc mersul nostru înainte, pentru construirea societății socialiste multi-lateral dezvoltate. Elevii, cu documentul în față, au urmărit obiectivele și rezultatele planurilor cincinale, hotărîrile Plenarei C.C. al P.C.R. din 3—5 martie 1949, privind avantajele trecerii la munca în comun în agricultură, Raportul la cel de al X-lea Congres al P.C.R., Directivele Congresului al X-lea al P.C.R., Directivele Congresului al XI-lea al Partidului Comunist Român cu privire la planul cincinal 1976—1980 și liniile directoare ale dezvoltării economico-sociale a României pentru perioada 1981—1990. Materialul documentar, folosit în timpul expunerii, a fost completat cu planșe și diagrame privitoare la dezvoltarea economiei noastre în viitor. Bazate pe material științific concret, lecțiile au devenit convingătoare, elevii formîndu-și o imagine clară asupra perspectivelor de dezvoltare ale țării noastre în anii următori. Este de dorit, de altfel, ca toate lecțiile să se desfășoare în cabinetul de istorie sau științe sociale, acolo unde s-a amenajat un singur cabinet, comun. Eficiența lecțiilor este mult mai mare. Rezultatele constituie un motiv în plus, în sporirea interesului cadrelor didactice pentru amenajarea cabinetului, acolo unde încă lipsește.

Utilizarea lucrărilor clasiceilor marxism-leninismului și a documentelor P.C.R. constituie o necesitate, în predarea istoriei, cu atît mai mult cu cît elevii se găsesc în clasele mai mari ale liceului.

Succesul, în această muncă de mare răspundere, depinde de conștiinciozitatea profesională, de nivelul ideologic și politic al profesorului. Este necesar ca profesorul să lucreze în perspectivă, să vizeze obiective precise și în funcție de acestea să-și organizeze munca, să-și procure materialul bibliografic și didactic, să asigure climatul favorabil desfășurării tuturor acțiunilor.

Se impune aplicarea unor variate metode și procedee în munca cu elevii, pentru a le trezi interesul și dragostea pentru studiu, a le asigura o educație co-rispondătoare. Munca la clasă trebuie îmbinată cu activități în afara clasei, stimuînd preocupările individuale ale elevilor.

3. Activitatea în afara clasei, munca independentă a elevilor la istorie, include numeroase activități, din care nu lipsește nici parcurgerea în întregime sau parțială a unor lucrări ale clasiceilor marxism-leninismului și a documentelor P.C.R. Este un mijloc eficace de îmbogățire a cunoștințelor și, mai ales de realizare a laturii educativ politice, care contribuie la formarea profilului politico-moral al cetățeanului de mîine. În munca independentă la istorie, limitîndu-ne

în acest caz numări la utilizarea materialului documentar amintit, sînt folosite mai multe procedee :

a) Unul dintre acestea vizează parcurgerea prealabilă de către elevi a unor lucrări și documente, pentru a facilita posibilitățile de înțelegere și aprofundare a unor aspecte economice, sociale și politice ale fenomenului istoric. Astfel, înainte de a trece la lecția „Începuturile mișcării muncitorești în țara noastră” s-a recomandat elevilor să citească (sau să recitească) lucrarea lui Marx și Engels „Manifestul Partidului Comunist”. Majoritatea elevilor au parcurs-o în întregime, alții numai primele două capitole intitulate „Burgezi și proletari” și „Proletari și comuniști”. De altfel, tocmai aceste capitole erau necesare pentru o clarificare ideologică, legată de apariția relațiilor capitaliste, procesul de formare a proletariatului, formele luptei de clasă în capitalism, necesitatea organizării proletariatului, rolul comuniștilor, etc. Elevii au putut aplica învățămintele din această lucrare de căpătii a marxismului la condițiile concret istorice ale apariției și organizării proletariatului în România, a misiunii sale istorice. În utilizarea termenilor noi, ei au operat cu multă ușurință, înțelegînd pe deplin sensul lozincii lansate de Marx și Engels „Proletari din toate țările, uniți-vă”.

Pentru pregătirea lecției „Insurecția națională armată antifascistă și antiimperialistă din august 1944” s-a recomandat elevilor să citească Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu la sesiunea jubiliară a Marii Adunări Naționale consacrată celei de a XXX-a aniversări a eliberării patriei de sub dominația fascistă. Elevii au cunoscut, în prealabil, condițiile interne și internaționale ale pregătirii actului de la 23 August, rolul P.C.R. în organizarea acestui moment hotărîtor din istoria poporului nostru, contribuția maselor la desăvîrșirea acestui act etc. Parcurgerea documentului menționat a înlesnit mult predarea și înțelegerea evenimentelor de către elevi, a contribuit la însușirea temeinică a conținutului lecției încă din timpul predării.

b) În alte situații, elevilor li se cere să conspecteze un capitol, un document, sau să-și întocmească fișe, pe care să le poată utiliza în lecție la clasă. Acest procedee asigură o înțelegere și o însușire mai temeinică a materialului, pentru o durată mai lungă de timp. El a fost folosit la lecția „Unirea Transilvaniei cu România. Încheierea procesului de formare a statului național român”. În acest caz, elevii au avut de conspectat „Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu la ședința jubiliară a Marii Adunări Naționale consacrată sărbătoririi semicentenarului unirii Transilvaniei cu România” — 23 noiembrie 1968. În timpul predării, s-a apelat la cunoștințele lor, dîndu-li-se posibilitatea de a folosi conspectele, și precizînd caracterul participării României la război, lupta maselor pentru unire, atitudinea marilor puteri, rezoluția Adunării Naționale de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918 etc. Materialul conspectat sau fișat le este de folos elevilor la unele lecții de recapitulare, la pregătirea lor pentru bacalaureat etc.

c) Pentru a nu lăsa impresia caracterului obligatoriu de parcurs a prea multor lucrări, capitole, fragmente prin munca independentă acasă, uneori s-a aplicat și un alt procedeu : în anumite lecții s-au utilizat în clasă numai părți dintr-un material, motivîndu-se aceasta cu necesitatea încadrării în timp. Pentru a reuși să desprindă și alte idei importante din material, s-au precizat capitolele, paginile, în care pot găsi conținutul care îi interesează. Elevii și-au notat bibliografia, au continuat studierea ei acasă, confirmînd, în ora următoare, parcurgerea

paginilor respective. Așa s-a procedat la lecția „P.C.R. — forța politică conducătoare a națiunii noastre“, tratând „Conferința Națională a P.C.R.“ din iulie 1972. Elevilor li s-au citit părți din lucrare, insistându-se asupra capitolului „Orientările și direcțiile dezvoltării economico-sociale a României în deceniile următoare“¹⁴, din care s-a citit numai partea introductivă. S-a insistat asupra necesității aprofundării ulterioare a acestui capitol, care le va asigura o imagine clară asupra evoluției economico-sociale a României pînă în anul 1990. Acum, informarea lor poate fi lărgită, întregită prin folosirea unor documente noi de o covârșitoare însemnătate.

Utilizarea documentelor Congresului al XI-lea al P.C.R., a *Programului Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, de care dispunem astăzi, constituie o necesitate și, totodată, o călăuză, în activitatea fiecărui profesor de istorie.

d) Alteori, obligîndu-i la o muncă independentă, s-au formulat cîteva întrebări în clasă, la care să se răspundă în scris. Natural că răspunsurile nu puteau fi date decît parcurgînd un anumit material bibliografic pentru care le-am precizat paginile. S-a evitat supraîncărcarea elevilor cu bibliografie prea vastă. De asemenea, în perioade de mare solicitare (lucrări trimestriale, concursuri școlare, etc.) li s-a recomandat un număr restrîns de pagini din bibliografie.

e) Deosebit de educative sînt simpoziioanele, ocazionate de sărbătorirea anumitor evenimente. Caracterul lor festiv, afirmarea unor elevi prin comunicări, crearea posibilității de a-și valorifica preocupările personale în fața colegilor, profesorilor și părinților, stimulează interesul pentru studiu și cercetare.

În primul rînd, cercul de istorie oferă numeroase posibilități în acest sens. Astfel, aniversarea semicentenarului Uniunii Tineretului Comunist, a creării P.C.R., au fost realizate în cadrul cercului de elevi. Pentru comunicările prezentate, elevii au prelucrat bibliografia recomandată în timp util, cuprinzînd documente de partid corespunzătoare temelor.^{15, 16}

Simpozionul închinat anului revoluționar 1848 a dat prilej manifestării muncii independente a elevilor, comunicările lor avînd o ținută științifică corespunzătoare, întemeindu-se pe parcurgerea unei bogate bibliografii, care a contribuit, pe lîngă îmbogățirea cunoștințelor, la educarea lor patriotică.

Folosirea lucrărilor clasiceilor marxism-leninismului și a documentelor de partid în lecțiile de istorie, pe lîngă faptul că lărgesc orizontul de cunoștințe al elevilor, asigură realizarea laturii educative a acestor lecții, contribuie la formarea conștiinței socialiste, la fundamentarea concepției materialiste despre lume și viață, sădește în sufletul elevilor elemente ale patriotismului socialist, dragostea pentru muncă, pentru poporul muncitor și pentru realizările lui.

¹⁴ Nicolae Ceaușescu, Raport la Conferința Națională a P.C.R., 19—21 iulie 1972, pag. 37—43.

¹⁵ Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la adunarea festivă consacrată aniversării semicentenarului U.T.C.*, Ed. pol., Buc. 1972.

¹⁶ Nicolae Ceaușescu, *Semicentenarul glorios al P.C.R. Expunere la adunarea solemnă din capitală*, 7 mai 1971, Ed. pol. Buc. 1971.